

YALNIZ mı ? YANLIZ mı?

Hemen söyleyeyim, Türk dil kurumuna göre YANLIZ değil YALNIZ yazmalısınız. Tarihi kayıtlarda da sözcük **yal-** biçimiyle geçiyor.

Dil bilimi adamlarına göre Türkçedeki '**yalnız**' sözcüğü '**yan**' sözcüğüyle değil "tek başına" anlamındaki '**yalın**' sözcüğüyle bağlantılıdır. Üstelik **yalnız** sözcüğünün 800 yılından önce Küli Çors yazıtında **yalıus** biçiminde, **yalın** sözcüğünün ise 750 yılından önce Orhun Yazıtlarında **yalıŋ** biçiminde yazılı örneği olduğunu da söylemeliyim.¹

Aşağıda yazacaklarım bu sözcüğün erken dönemde olması gereken biçimine işaret etmektedir. Benim net şekilde inandığım bu sözcüğün geçmiş kökünün yan-/yanı- (yan tarafı anlamındaki) biçiminde olduğudur. Fakat burada bu düşüncemi dil bilimcilere bu konuyu tekrar düşünmeleri için önerdiğime yorulmalıdır. Yaklaşımım kök sözcüklerin anlam toplusundaki içerikten hareketle, sözcük kökünün erken dönemde **yal-** değil **yan-** biçiminde olmuş olabileceğine işaret etmektedir.

Bu sözcük, "**kendi**" anlamındaki Türkçe "**öz**" (dönüştürülük) zamiri ile bitişerek zaman içinde bugün kullandığımız '**yalnız**' sözcüğü meydana gelmiştir denilmektedir.

Yani, **yalın** + **öz** > **yalınöz** > **yalıuz** > **yalınız** ve daha sonra sözcük **yalnız** biçimini almıştır deniliyor. Çünkü sözcüğün yakın geçmişteki yazılı kaynaklarda '**yalınız**' biçimi mevcuttur ve bu çıkarımlarla '**yalın** + **öz**' sözcüklerinin bitişmesi düşüncesi dil bilimcilerin aklına daha yakın gelmiştir.

Dil bilimi insanlarımız '**Yalnız**' sözcüğünün yapı gelişimine benzer bir başka örnek olarak **kendi** + **özü** sözcüklerinin bitişimi ile **kentü özi** > **kendözi** > **kendüsi** > **kendisi** sözcük ses değeri evrilmesini gösterirler. Ben onların kendi özü sözcüklerinin kendisi biçimine dönüştüğü fikrine katılıyorum fakat yalın ve öz sözcüklerinin yalnız biçimine dönüşmesi fikrine katılmıyorum. Ses değeri açısından i, e, ö, ü seslilerinin yanına gelen aynı seslere tutunması kolayken ı, a, o, u seslerine (bu yalın ve öz sözcüklerinin ses değerlerine bakarak) tutunmasının daha düşük bir olasılık olduğunu söylüyorum. Yani, **kentü+özi** sözcüklerinde kaynaşan kısım tü+ö birbirine yakın ses değerlidir fakat **yalın+öz** sözcüklerinde kaynaşmış olduğu söylenen **ıŋ+ö** ses biçiminin kaynaşması düşüncesi diğerine göre aslında daha düşük bir olasılıkta gerçekleşmiş olabilir diyebilirim. Elbette yanlışla payım yok demiyorum fakat önereceğim olasılığın söylenenden daha akla yakın olduğundan bahsediyorum.

Aşağıda yazacaklarımın büyük olasılıkla dilbilimcilerimizin görüşünü değiştirmeyeceğini düşünüyorum. Fakat amacım zaten bu insanların görüşünü değiştirmek de değil. Amacım dil bilimcilerimizin yanlış çıkarımları olduğunu düşündüğüm pek çok açıklamasından birisine işaret ederek bu konu özelinde kendi görüşlerimi belirtmektir.

Burada yaptığı okumada hatalı olanın ben olmam veya başkası olması önemsiz bir detay. Önemli olan daha uzak geçmişte sözcüğün **YAN-** sözcüğünden değişime uğramış biçimlerinin evrilerek **YAL-** biçiminde uzun süredir ve geniş coğrafyada kullanılıyor olduğunu

¹ Bakınız S.Nişanyan sözlükte yalın ve yalnız maddesi.

düşündüğümü belirtmiş olmamdır. Farklı fikirler ileri sürmek bakış açılarımızdaki farkları gösterir ve yine de okuyucular için bu konuda farklı bir görüş daha olduğunu göstermiş olur.

Öncelikle şunu söyleyeyim ki bildiğiniz gibi Türk dili sözcükleri birer kök içerir ve o köke yapılan eklentilerle gelişir. Her sözcüğün bir kökü ve kök durumunda kalmamış sözcüklerin kendilerine bitleştirilmiş bir eklenti bölümü vardır. Kök sözcük hangi eki alırsa alsın kökteki anlam içeriği hiçbir zaman değişmez. Yani bir sözcüğün kökünde olmayan anlamı o sözcüğün alacağı ek ona katamaz fakat eklentiler kökteki anlamı çeşitlendirir.

Bugün ve Eski Türkçe döneminden beri teklik, yalınlık/çıplaklık anlamları bildiren **YAL-** kökünden bütün türemelerin uzak geçmiş zamanda **YAN-** kökünün değişime uğrayan ses biçimi olarak evrildiğini düşünüyorum. Çünkü bu kökün YAL- biçiminin yanına alacağı hiçbir ek bu kök sözcüğe teklik anlamı katamaz veya kökte olması gereken anlam içeriğini etkilemez.

Türkiye Türkçesi imla kılavuzlarında açıklandığı biçimi olan YALIN ve YALNIZ sözcükleri dışında olmakla; **YALIN** sözcüğü kökünü ister **YAL-** ister **YA-** sesi olarak kabul edin fark etmeksizin, bu hecelerle başlayan kök sözcüklerin hiçbirisine Eski Türk dili ağızları ailesindeki hiçbir bölgede **teklik** bildiren (yalnızlık veya yalnızlık bildiren) bir anlam yüklenmemiş olduğunu düşünmüyorum.

Türk dilinde “**yanmak**” sözcüğü kökü olan **yan-** sözcüğünde **yanmak, alev, ateş, ılık, parlama** gibi anlamların olması gerektiği düşüncesini not edelim. Fakat biliyoruz ki Türk dilinde **YAL** sözcüğü kökünde parlaklık, alev, ateş, ılık gibi anlamlar mevcut. Sanki bu kök sözcüklerin bazı anlamları ortak veya anlam içeriklerine baksak sanki her ikisi uzak geçmişte aynı kökten ayrılmış gibi duruyor veya ses değeri dönüşümleri ile bazı sözcüklerde birbirinin yerine geçiyor/kullanılıyor gibiler.

Acaba halk ağzında bulunan sözcüklere bakarak bir düşünsek, YAL ve YAN ses dönüşümleri yaşanmışsa anlam içerikleri birbirine karışmış veya karıştırılmış olabilir mi? Türk Dil Kurumu veya dil bilimciler bazı sözcükler için hatalı çıkarımda bulunuyor olabilir mi? Belki bu sözcükte halk ağzındaki biçim yazılı örneklerinden daha eskidir ve sözcük kökünde de haklı ağzında yaygın olan **yan-** kökü bir zamanlar vardı.

Bana göre parlak görünümünden dolayı su ile ıslanarak parlayan ılıdayan yüzeylerle ilgili olabilecek bazı sözcükleri de **yal-** kökünden türetmek mümkündür fakat konuyu daha çok dağıtmamak adına muhtemelen dil bilimcilerin ayrı bir **YAL-** kökü olarak nitelendirebilecekleri veya birbirinden ayrı köklerde türetildiğini düşünebilecekleri yalamak, yalı, yalak, yalan, yalım, yalıtım gibi birbirinden farklı anlam içeriklerine sahip sözcüklere burada değinmeyeceğim.

Bence bu konuda pek çok farklı detayda olmakla dil biliminin yaptığı bir açıklama dil biliminin yaptığı bir diğer açıklamayla sıklıkla çelişiyor diye düşünüyorum. Öyle ki, sözcük ekleri kökteki anlamı hiçbir zaman değiştirmiyorsa (ki öyledir), bu durumda **yalnız** sözcüğünün kök kısmındaki anlam içeriğinde **teklik** anlamının mevcut olması durumunun benzeri sözcük örnekleri ve anlam bilimi yaklaşımlarıyla bağlantılar kurularak net şekilde açıklanabiliyor olması beklenir veya gerekirdi.

Şimdi kendimize bazı sorular soralım.

- Türkçede yalnız ve yalın sözcükleri dışında (veya yalnız- ve yalın- sözleriyle başlayanlar dışında) aynı yal- köküyle başlayan teklik bildiren sözcükler var mı?
- İncelediğimiz sözcük yalnız biçiminde olsaydı, yani sözcük kökü yan- olsaydı yan-hecesiyle başlayan ve teklik veya yalınlık bildiren sözcüklerimiz var mı?
- Ya da yal- hecesiyle başladığı halde “bir şeyin **yan** tarafını ifade” eden sözcükler mevcut mu?
- Yoksa sözcük kökünün yal- değil de yalın- olduğunu iddia eden var mı?

TDK Büyük Türkçe sözlüğe bakarsanız **YAN** sözcüğü için şu tanımı görürsünüz;

yan

* (bir şeyin) Ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü.

* Yön, sağ ve solun ortak adı, taraf.

* Yer.

* Üst.

* Birlikte, beraberinde olma.

* Bedenin bir bölümü.

* Üstte, altta, arkada veya önde olmayan.

* Savaş düzenindeki ordunun iki kanadından her biri.

* İstekleri karşıt olan iki kişiden veya topluluktan biri.

* İkinci derece olan.

* Bir yana yönelerek.

* Bir denklemde "=" işaretiyle ayrılmış olan iki anlatımdan her biri.

* Tali.

Şimdi **yan** ve **yal** hecesiyle başlayan bazı sözcüklere bakalım. Öyle ki dil bilimciler burada yazacağımız sözcüklerin bir kısmını birbirinden ayrı sözcük köklerinden türetilmiş sözcükler olarak görüyor olabilirler.

Dilimizde **yancak** sözcüğü “**yalın-ayak**” (**ayağı çıplak**) ve-veya “**çıplak**” anlamında kullanılmaktadır. **Yancak** sözcüğünün kökü **yan-** olduğu halde bu sözcük içeriğinde anlamca **yalınlık** ve **çıplaklık** olduğu anlaşılıyor. Diyebilirsiniz ki bu sözcük **yalcak** biçiminden ses değeri değişerek **yancak** biçimini almış olabilir. Sözcüğün kaydedilmiş bir **yancak** biçimini duymadım fakat “**yalıncak**” biçimi var ve bu sözcük de “**çıplak**” anlamında kullanılıyor. Burada sözcük kökü teklik bildirir anlamda değil fakat “**sade**” anlamından dolayı **yalın** sözcüğü **-cak** küçültme ekini de alarak **çıplak** anlamını almış olabilir diye düşünün bilirsiniz. Fakat **yancak** biçimindeki sözcük de yanına “eteklik, önlük, peştamal” anlamlarında kullanılan **öncek** sözcüğü ile birleşerek **yanı+öncek** biçiminden “**eteği yanında**” anlamından dolayı “**çıplak**” anlamını almış olabilir mi? Ya da yanına “**diz ile kalça kemiği arası**” anlamındaki **encik** sözcüğünü alarak **yanı+encik** (*‘dizden kalçaya kadar yanında’* gibi bir anlamdan dolayı) manada “**çıplak**” anlamını almış olabilir mi?

Dil bilimcilere sorarsanız olmaz muhtemelen öyle şey derler. Bana göre de bunlar zayıf ihtimaller gibi görünüyorlar.

Şimdi konuyu daha ayrıntılı anlatmam için ve okuyucuların da burada ifade etmek istediğini anlamasına yardımcı olmak için **yan-** ve **yal-** heceleriyle başlayan sözcüklere bakmaya devam edelim.

Yalpalamak/yalpa-yapmak sözcüğüne bakalım. Sözlüklerde bu sözcüğün “**yan** taraflara veya sağa sola sallanmak”, “bir o **yana** bir bu **yana** gidip gelmek”, “bir sağa **yana**, bir sola **yana** eğilmek”, “iki **yana** eğilerek yürümek” gibi açıklanan anlamlarını görebilirsiniz. Demek ki **yalpalamak** sözcüğünün **yal-** kökünde bir şekilde “**yan taraf**” veya “sağ **yan** sol **yan**” gibi bir anlam olduğu anlaşılıyor.

Bu durumda dil bilimcilere ve TDK ya öneriyorum ki bu sözcüğün de imlasını düzelterek **yanpalamak** veya **yanapalamak** ya da **yanı/yana**+bellemek biçiminde bu sözcüğü yazdırsınlar. Bunu yapmasınlar tabii ki aslında burada bu detayı yazarken dikkat çekmek istediğim konu bu değil biliyorsunuz. Bunu yapmayacaklarsa bu durumda **yal-** sözcük kökünde “**yan-taraf**” anlamının nasıl geldiğini açıklasınlar zahmet olmazsa bizler de öğrenebiliriz. Öyle ki, TDK Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğüne bakarsanız bellemek sözcüğünün “**eğilmek, bel vermek**” anlamlarını da görebilirsiniz. Görülüyor ki **yalpalamak** sözcüğü **yanı+bellemek** sözcüklerinden bileşseydi anlam yine değişmeyecekti. Bakın siz şu tesadüflere! Sözcük uzayında bu denk gelmelere şaşırmak gerekmez mi? Matematik ihtimallerin bunu tesadüfen gerçekleştirme olasılığının azlığını bilenler elbette böyle örtüşmelere çok şaşırmalı.

Aynı yoldan düşünersek **yal-** hecesiyle başlayan **yaltak/yaltaklanma** sözcüğünün de **yanına**+takılan (**yanına** yapışan) anlamından dönüşmüş olabileceğini de düşünmek mümkündür. Kökte bulunabilecek anlamlardan hareket edersek bu sözcük de adeta **yan**+**tak** biçiminden dönüşmüş gibi duruyor. Benzer biçimde **yalvarmak** sözcüğünün de **yanına**+varmak sözcüklerinin bileşiminden evrildiğini düşünmek mümkündür.

Sokulgan, girişken, cana yakın, “**yanına** rahatlıkla **gelebilen**” anlamındaki **yalpak** sözcüğünün de **yal-** kökünde bir şekilde “**yan-**” (**yanına/yan tarafına**) anlamı olduğu düşünülebilir.

Aynı şekilde olmakla, “bir **yanı** diğer **yanından** yüksek veya kalın” anlamındaki **yalpılı** sözcüğünün de kökünde yine de **yan-taraf** anlamı olması lazım diye düşünebiliriz.

Hafif anlamındaki **yence** sözcüğü de **yanı+ince** sözcüklerinin bileşik sözcük halinden evrilmiş olabilir ve **ince** veya **nazik** anlamı da “**hafif**” anlamına evrilmiş olabilir.

Acaba sözlüklerde “derinliği az ve geniş olan, yayvan” anlamlarıyla açıklanan “**yalpık**” sözcüğünün de anlamı aslında “**yan kenarı az veya geniş olan**” anlamından değişmiş olmasın!

Ya da sözlüklerde “kitap getirmiş peygamber, elçi” anlamında açıklanan **yalvaç** sözcüğü “**yanında** kitap getirmiş kişi” gibi bir anlamdan değişmiş olabilir mi?

Bir de **yalıngöz (yalın göz)** sözcüğü var ki açıklamak gerek. **Yalın** sözcüğü **sade** ve **tek** anlamındaysa **yalıngöz** sözcüğünün de bu durumda “**tek göz**” veya “**sade göz**” gibi bir anlamı olmasını beklemek gerekir. Fakat bu sözcük halk arasında “**göz kapağı olmayan**” anlamında kullanılıyor. Yani bir göz var fakat bu gözün **yanında** veya önünde bir kapağı yok. Görüleceği gibi burada da yine “**yan/yan-taraf**” kavramıyla ifade eden bir anlam bu kökte mevcut.

Şimdi durum böyle ise “**yanlız** olmaz **yalnız**” olur diye karar veren TDK bir sonraki oturumunda bunlar gibi **yal-** hecesiyle başlayan sözcüklerin bazılarını **yan-** biçiminde başlatmaya karar verebilir mi? Ya da **yal-** sözcük kökünde bir şekilde **yan-** taraf ifadesinin nasıl olabildiğini açıklar mı? Tabii ki muhtemelen bunlar TDK için konu olmayacak çünkü yoğun şekilde çalıştıklarına sanırım her birimiz oldukça eminiz. Peki durum böyle ise ve burada **YANLIZ** yazalım **YALNIZ** değil biçiminde TDK çıkarımının tam tersi bir öneride bulunabiliyorsam bu sözcüklerin nasıl oluştuğunu da izah edebiliyor olmam gerekir.

Geniz **ŋ** sesinin düz **n** sesi ile ses değeri farkı sadece konuşan ağzın seslendirdiği ve/veya duyan kulağın algıladığı bu sesi dışarı veriş biçimi ile ilgili **diyenektür** (diyalektal) fark ile ilgili bir durumdur ve burada bu sözcük özelinde hangi **n** sesi olmasından asıllı olmayarak bu **ŋ** veya **n** sesi bu sözcüğün ne kök anlamını ne de ek alarak gelişmiş anlamını değiştirmeyecektir. Yani her iki **n** sesinin bu sözcüğü seslendirirken, halk ağzında ve nazarında değeri aynıdır ve sözcük anlamı **n** sesinin ağızdan nasıl çıktığından bağımsız bir durumdur.

Farkındaysanız bu arada yeni bir sözcük olarak **diyenektür** sözcüğünü “demek” sözcüğü kökteşi olarak ürettim ve “diyalektal” anlamında da kullandım. Bakın siz şu çok dilli sözcük uzayındaki Türkçenin başına yağın tesadüflere. Yoksa bu Türk dili dedikleri başka dillere bilinenden daha fazla sözcük vermiş olmasın! Ya da matematik olasılıklar uzayı bize belki de her defa kıyak geçiyordur.

YALIN+ÖZ açıklaması çok akla yatkın gelse de sözcüğün kökünde bahsedilen anlam olmadığından tutarsızdır. Ayrıca, **yalın** ve **öz** sözcüklerinin **yalınöz** biçiminde birleşmesiyle buradaki **yal-** köküne bitişen **-inöz** uzantısının sesinin **-nız** ses değerine dönüştüğünü (**yal-nız** biçimini aldığı) düşünmek biraz zorlama bir düşünce gibi işitiliyor.

Aslında Türk dilinde bütün bu sözcüklerin kök biçimini açıklayabilecek daha basit ve dilbiliminin bilindik kurallarını zorlamayacak seçenekler de mevcuttur.

YALNIZ biçiminde yazdığınız sözcük **YANI + ILIZ** ve **YALIN** biçiminde evirilmiş sözcük ise **YANI + ILIN** sözcüklerinin ağızlarda bitişmiş biçimlerinden başka bir şey olmamalıdır.

ILIZ (cılız sözcüğünün biçimi) “**zayıf, güçsüz, çelimsiz**” veya “**güç yada değer olarak hükümsüz/zayıf**” gibi anlamlara gelen sözcüğümüzdür.

ILIN ve **ILIZ** sözcükleri de ortak kökten türeme sözcüklerdir. Bu sözcüklerin de kökü **IL-** değil **IĞ-** ya da [**I-**] sesidir. **ILIN** sözcüğü “**yükü olmayan**”, “**yansız**”, “**üzerinde eksiği fazlası olmayan**” gibi anlamlarda kullanılmıştır fakat bugün dilimizde kaybolmak üzere olan bir sözcüktür.

YANI+ILIN ('**yanında yükü olmayan**', '**yanı sade/eklentisiz**' veya '**yanı olmayan**' anlamı veren) sözcükleri ağızlarda sözlü kullanım sürecinde **YANIILIN** biçiminden **YALIN** biçimine evirilmiş olmalıdır. Sözcük birleşmelerinde ilk sözcüğün sonundaki ve ikinci sözcüğün başındaki aynı sesli değerine sahip kısmın seslilerinden birisinin düşmesi durumu gerçekleşmiş olmalıdır.

Bugünkü Türkiye Türkçesinde imlası '**yalnız**' olan bu sözcük, yakın zamana kadar '**yalınız**' biçimiyle de kullanılıyordu. Bu sözcüğün farklı bölgelerin ağızlarında yalnız, yalanuz, yalnız gibi biçimleri de vardır. Fakat aynı sözcüğün halk ağzında **yannuz**, **yannız** gibi **yan-** hecesiyle başlayan farklı biçimleri de bilinmektedir. Aşık edebiyatında halk ozanları tarafından bu şekilde üç heceli **yalanuz** seslendirilen biçimi sözlü değişlerde de işitilmektedir.²

İncelediğimiz bu sözcük ağızlarda farklı ses değerleri almış olsa da sözcüğün kök anlam içeriği değişmemiş olmalıdır. İmla kılavuzlarımız dahil Türkçe adına çizilen sınır ve çerçeveler akademilerden sokağa doğru çıkınca gerçekliğini pek çok örnekte bir anda kaybediverir.³ Bu doğrultuda dilimizi konuşanların halen çoğunluğu **yalnız** demez **yanlız** der.⁴

Akademilerde bazı dil bilimciler beni halk etimolojisi yapan birisi olarak görmeye devam etsinler fakat bu sözcüğü **YALNIZ** olarak değil **YANLIZ** biçiminde kullanır ve yazarsak doğruyu yapmış olacağımızı düşünüyorum. Yani sözcüğün kökü **YAL-** değil **YAN+** kök sözcüğüdür.

YANI ILIZ / YAN ILIZ sözcükleri '**yanı güçsüz/çelimsiz/cılız**' veya "**yanı boş/yüksüz/eklentisiz**" anlamından bitişerek ve bir kadar da anlam kayması yaşamış biçimi ile **YANLIZ** biçiminde kullanılabilir. Aynı biçimde **YALIN** sözcüğü de **YANI ILIN** sözcüklerinden bitişerek ses değeri

² Dilimizdeki sözcükler farklı coğrafyalarda farklı ses değerleri ile kullanılırlar. Zaman dilimi, coğrafya ve muhtemelen insanların ağız ve çene yapılarındaki fiziksel farklar ve ilaveten işitsel durumlarındaki olası farklar sebebi ile sözcüklerin farklı ağızlarda farklı seslendirilmesi doğal bir süreçtir. Sözcüklerin farklı seslendirilen biçimini imla açısından doğru saymanın ve diğerlerini yanlış kullanım olarak nitelemenin de bir anlamı yoktur. Dilde birlik sağlanmaya çalışılması doğru bir hedeftir fakat bunu yapmadan önce her sözcüğün bütün anlamlarının ve fonetik biçimlerinin kaydedilmiş olduğuna emin olmalısınız. Türk dilli coğrafyada uzunca bir süredir sözcük derleme işi neredeyse yapılmıyor diyebileceğimiz seviyededir. Çünkü üniversiteler araştırma yerleri olmaktan çoktan çıktı ve derslikleri olan ve buralarda öğrencilere bazı seçilerek-paketlenmiş veya kalıplaştırılmış bilgilerin iletiği merkezler olmuştur. Bu tip bir ortamda bilim yapılması bile zaten mümkün değildir. Her insanı aynı biçimde konuşturmak için imla şeklini belirleyecek ve öğretecekseniz bunu yapmadan önce bütün sözcük köklerinin anlam içeriklerini tam olarak belirlemelisiniz ve Türk dili konuşulan bütün coğrafyaların bütün lehçe veya ağızlarındaki bütün sözcükleri derlemiş olduğunuzdan emin olmanızda fayda vardır. Çünkü insanlar tekdüze fonetik biçimde konuştuklarında eskiden kullandıkları sözcükleri de bir süre sonra tamamen unutacaklardır. Ancak bu tip zengin fonetik/seslendirme farkları olması durumunun sözcüğün kök anlam içeriğini değişmesi mümkün değilken yanlış yönde imla ileri sürüldüğünde kök anlamların anlaşılmaz olması durumu doğar ve dilimizin sözcüklerinin Hint Avrupalı sözcükler benzer biçim alması söz konusu olabilir.

³ Dilimizi araştıranların Türkçe sözcükleri Hint Avrupa sözcüklerini inceler gibi incelemekten ve Türk dilini Hint Avrupa dil bilimcilerin yaklaşımları ile tanımlamaktan vaz geçmeleri gerekir. Özellikle Mustafa Kemal Atatürk sonrası dönemde Türk dil bilimi ve tarihi adına Batılı akademisyenlerin metotları ve izledikleri yol taklit edilmekle yepyeni bir Türkçe (Anadolu veya Türkiye Türkçesi) tanımlanmıştır. Bu tanımlama yapılırken İstanbul ağızı Türk dili merkeze alınmış ve Batılı gözlükle incelenmiştir.

⁴ Oğuz ağızlarını konuşan en yakın Azeri kardeşlerimizin dili sizin imla kılavuzlarınızı dikkate alırsak ("... Türkçeyi şöyle yazın çünkü böyle yazılmaz ..." tarzı iddialarınız çerçevesinde) olması gereken sözde "ideal" Türk diline hiç uymaz. Batılı kendi diline uygun bir dil bilimi geliştirdi. Mesela Hint Avrupa sözde kök dilinden türeme dilleri tanımlarken tümce içerisinde öznenin ve yüklemnin nerede olduğunu göstermek durumundadır Batılı fakat biz Türkçeyi tanımlarken "Türk dilinde özne başta gelir yüklem sonda" genellemesi yapmamalıyız.

Türk dili, akademiler tarafından yapılan tutarsız tanımlamalar ve çizilen sınırlar nedeniyle uzunca bir zamandır çarpıtılmaktadır. Bazı akademisyenler ve dil araştırmacıları eliyle uzunca süredir Türkçeye adeta tecavüz edilmektedir. Türk dili her sözcüğün bir kökü olan dildir. Merkezinde de İstanbul Türkçesi yoktur. Akademiler eliyle ve Batılı öğretileri tatbik ederek Türkçe adına saçma sapan kurallar ileri sürerek yapay bir Türk dili yaratıldı. Bu sebeple, Türk dili bölümünde okuyan öğrencilere ilk yıl matematik ve mantık öğretirken yanında Kazak Türk dili, Azeri ağızları veya Özbek Türk dili dersleri verilmesi akademiler eli ile yapılmış en az 70 yıllık tahrifatı azaltmak yönünde işe yarayabilir bir yeni başlangıç olurdu. Türkçe olan her bir sözcüğü kök anlamı üzerinden incelemeyen ve kök anlamından başlayarak açıklamayan her dil bilimci, Hint Avrupa dilleri için üretilen bilimin bilerek veya bilmeyerek takipçiliğini yaparak Türkçeyi incelemektedir. Batılılarca hediye edilmiş mevcut ve hatalı gösteren gözlükle baktıkları için Türkçe kökenli pek çok sözcüğü de yabancı sözcük sanıyorlar. Bir de öncelikle İstanbul ağızını Türkçe sanmaktan ve Türk dilini açıklamak için merkeze almaktan vazgeçerek işe başlanmak gerekir. Aynı zamanda sözcükleri yapısal olarak tanımlarken öncelikle kök anlamlarından hareketle yeniden tanımlamak gereklidir.

değişmiş bir sözcük olmalıdır. Çünkü **YAL-** kökünü Türk dilinin hangi döneminde ve lehçesinde zorlarsan zorla bu kökte **TEKLİK** bildiren bir anlamı aslında olmamalıdır.

“Birleşik olmayan, yalnız bir maddeden oluşan” ve “karışık olmayan, basit” anlamındaki **yalınç** sözcüğü ise **yanı+ılın+iç** sözcüklerinden yaratılmış olmalıdır. Burada **iç** sözcüğü “muhteva”, “cisimlerin yüzeyleri arasında kalan her nokta”, “nesnelerin arasında bulunan kimse veya nesne”, “ten ile dış giysiler arası”, “kabuğu olan veya dışı kabuk durumunda bulunan yiyeceklerde kabuğun sardığı bölümüm tamamı” gibi anlamlara gelen sözcüktür. Burada **yanı+ılın+iç** sözcüğü yaratıldığında muhtemelen bu sözcüğün **+ılın+** bileşeni “zayıf, cılız, yüksüz, önemsiz-ince/güçsüz” anlamlarından birisinden dolayı “boş” veya “yok” anlamına zaten dönüşmüştü diyebiliriz. Böylece **yanı+ılın+iç** sözcüklerinden olan **yalınç** sözcüğü “içteki maddenin yanında başka bir madde olmadığı için tek kaldığı/tek-olduğu” anlamını almış olmalıdır. Bundan dolayı **yalınç** sözcüğünde teklik bildirme durumu **yan-** köküne bağlı olduğundan dolayı mevcuttur diye düşünebiliriz.

İliz sözcüğünün ses biçimi olan **alız** sözcüğü “zayıf”, “cılız”, “aşılanmamış dağ armudu (üzerine bir ekleme yapılmamış/başka bir dal birleştirilmemiş/ekleme yapılmadan **tek/sade/olduğu**-gibi bırakılmış anlamına)” anlamlarında kullanılmaktadır. Ayrıca **cılız** sözcüğü de **ilız** sözcüğünün ses biçimi olmalıdır. **Cılız (ilız)** sözcüğü ve onun ses biçimi olan **cılıs** sözcüğü anlam içeriğinde “arık” (temiz, saf, duru, zayıf, **arı** (yabancı şeylerden arınmış, katışıksız, saf, halis/yüksüz/eklentisi-olmadan-tek-halde.)), “seyrek”, “zayıf ve güçsüz”, “eneze”, “nahif”, “sönük”, “ince” ve “basit”/“sade” gibi anlamlar mevcuttur. **İliz** sözcüğünün kökteş biçili olan **ılın** sözcüğü de zaten “artı ve eksi yükü olmayan”, “yansız”/“yanı-boş veya yüksüz” anlamına gelmektedir. Görüleceği gibi sözcüğün **sadelik**, **teklik** ve **arı** olmak gibi anlamları da açıkça görülmektedir. Fakat **yal-** sözcük köküne “sadelik, teklik, yüksüz olmak” gibi anlamları (sanki varmış gibi) yüklemek manasız ve yanıltıcı olacaktır.⁵

Yalnız sözcüğünün **teklik** ve **sadelik** bildiren kökü **YAL-** sözcük köküdür diyenler bu sözcüğün eki kökteki anlamı değiştirmiş demek zorunda kalacaktır ki bu durum Türkçenin sözcük yapısına ters bir durumdur. Ya da “**YAL-** kök sözcüğünde teklik anlamı vardır” diyenler **YALNIZ** sözcüğünün bugün kullanıldığı gibi fonetik (ses) değeri kaymış bu (**yal-**) biçimine bakarak, geçmiş zamandaki olası ilk biçimine (köküne) anlam eklemesi yapmış olacaktırlar ki bu tip yanlışlar da sözde dil bilimi eliyle çok defalar yapılmıştır diye düşünmekteyim.⁶ Burada eski biçimi ifadesini kullanırken **yalnız** sözcüğünün 800 yılından önce **yalnus** biçiminde yazılı örneği olduğunu bilerek yazmaktayım. Burada eski biçimi ifadesinden kastım henüz yazılı

⁵ Bunları yazarken, dil bilimcilerin burada benim birbirinin ses biçimi olduğunu ve Türkçe olduğunu söylediğim bazı sözcükleri başka köklere bağladıklarının da farkındayım. Mesela S.Nişanyan **cılız** sözcüğünü Ermeni diline bağlamaktadır ve **alız**, **ılın** ve **ilız** sözcüklerinden muhtemelen habersizdir veya haber tutarsa da Ermenice olduğunu yazdığı **cılız** sözcüğünün değişmiş ses biçimi olarak kabul edecektir diye düşünmekteyim.

⁶ Yazdıklarımla sıklıkla eleştiriliyorum ve bazen hakaret seviyesinde sözlü tacizlerle de karşılaşıyorum. Akademik olamda çalışanlar genellikle yaygın görüşün tartışılmasına bile tahammül edemediklerini muhtelif şekillerde yüzüme karşı bildiriyorlar. Aslında bu girişimler bilimin yanılarak, sinayarak ve deneyerek ve çoklu şüpheli yaklaşımlarla gelişebildiğinden tamamen habersiz hocaların elinde kaldığını da gösteriyor. Öğrencine önce cesurca fikrini açıklamayı ve sonuç alamayacağı çoklu deneyleri bile yapması gerektiğini anlatamayan kimselerden ne öğrencisine ne de topluma bir fayda gelmez. Bu durum aynı zamanda akademilerimizde görev yapan sözde aydın sözde bilim insanlarının “bir araştırmacının yanlış yapma özgürlüğü olmadan araştırma yapılamayacağını bilmediklerini” de göstermektedir.

örneği bulunmayan ve bilinen en eski yazılı örnekten daha eski biçiminin (Erken Türkçede)
*yanı+ılıñ biçiminde veya buna yakın ses biçiminde olmuş olduğunu düşünmemdir.

Ahmet Ardıç

2021

Not: Bu yazıya son eklemeler Eylül 2023 tarihinde yapılmıştır.